

1 חו"מ 5 חו"מ פריס 1970

כדי שתהיה האפשרות לחפש את הדרכים לבנין ביהמ"ק, צריך לחפש בראשונה את הסיבה והשורש שגרמו לחורבנו. מכיון שאם נזכה לתקן כראוי את הסיבות שגרמו לחורבנו, נזכה לראות בבנינו.

2

את מהות השוני שבין תקופת בית ראשון לתקופת בית שני ביאר רבינו הגר"א ז"ל (ליקוטים בסוף ספרא דצינועות ד"ה ענין לאה ורחל) "והענין כי שתי בחינות במלכותו ית', אחת - רחל - מצד שאנו ממליכין אותו שווה תכלית כל העבודה... שנית - לאה - כשנתגלה מלכותו בעולם מצד אותות כמו במצרים ולעיתים לבא".

רחל היתה עקרת הבית - עיקרו של בית (כ"ר פ"א ס"י ב'), אע"פ שלאה היו ששה בנים ולרחל רק שנים מהשבעים, מפני שבה בחר יעקב להיות לאשתו, וכדי לקחתה לאשה עבד ועמל שבע שנים, ואילו את לאה קיבל במתנה שלא על פי בחירתו ואפילו שלא מדעתו. לכן עבודת ה' שלנו היא בבחינת "רחל", כי אע"פ שגילוי מלכות ה' ע"י האותות והמופתים הוא גדול ובהיר יותר מאשר ע"י עבודתו, אבל עיקר תכלית הבריאה היא שהאדם הבורח בעבודתו ובעמלו בלימוד התורה ובקיום המצוות ימליך את השי"ת עליו וזאת יגלה את כבוד ה' בבריא.

3 שתי בחינות הללו בגילוי מלכותו ית' "הן שני הבתים, בית ראשון - לאה - ובית שני - רחל. שבבית ראשון היתה נראית גדולתו, שכינה וכו' ה' דברים (יומא כא) ... אבל בבית שני לא היה רק העבודה" (הגר"א, שם). כלומר בבית המקדש הראשון היתה השפעה ברוח מצדו ית' - איתערותא לדעילא, שהרי שרתה בו השכינה ושאר ניסים שלא היו בבית שני, ובתקופה זו היתה נבואה בישראל, ונמסרו להם ספרי הנביאים והכתובים - התורה שבכתב, ואף את חפיקיו של כל אחד בעבודת ה' היו הנביאים אומרים, כמו שכתב הגר"א (משלי טז, ד) "כשהיו נביאים, היו הולכים אצל הנביאים לדרוש את ה', והיה הנביא אומר על פי משפט הנבואה, דרכו אשר ילך בה לפי שורש נשמתו ולפי טבע גופו". אבל בבית המקדש השני היתה השפעה מצומצמת מצדו ית' כי לא שרתה השכינה ופסקה הנבואה, וכל המעלות וההשגות שהיו בו היו תלויות בעבודתם ובעמלם של ישראל, ובמיוחד בעמל התורה שבעל פה - איתערותא דלתתא.

6a

עומק ושורש החטא שגרם לחורבן, מבואר בגמ' (נדרים פא.): "מי האיש החכם ויבן את זאת, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת (כ"ה גירס' הבי"ח טור) ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמן, דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורת וכו', היינו לא שמעו בקולי, היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכים בתורה תחילה".

7

הב"ח (טור א"ח ס"י מ"ז) האיר את עינינו בביאור סוגיה זו, ודבריו הם הלכתא גבייתא איך צריכה להיות הגישה לתורה, וראוי הוא שנתעמק בדבריו "ונראה דכוונתו ית' מעולם היתה שנויה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה" - הקב"ה נתן לנו את התורה של ידה נחשב במקור מוצא התורה - בהקב"ה, דהיינו התורה היא כלי שבאמצעותו מתבדקים בקב"ה - "ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה שלא חשכת מאתנו, כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו... בתורה, ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתב', שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה" - כל אחד משראף צריך להיות היכל השם, וזאת ע"י דביקות בתורה - שהיא דביקות בהקב"ה, וכשלומדמים את התורה מתוך מבט זה, דהיינו מתוך הרצון להתדבק בהקב"ה, אזי יתקיים מה שכתב "ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובהי יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד" - ע"י התורה נקבע הקשר בין עולם החומר לעולם הרוח, הקב"ה היה משכין את רוחו על עולמינו, ועולמינו היה מתקדש ומתקרב אל הקב"ה ע"י התורה. אבל הם לא עשו זאת - "אבל עתה שעבדו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע הרגעים לצורך משא ומתן, גם להתנאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה, ולהמשיך השכינה למטה בארץ, כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי מיתתם, הנה בזה עשו פירוד שנשתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה למעלה, והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה, וזה היה גורם חורבנה ואבירתה".

4

בית המקדש וכל עבודת הכהנים והקרבנות שנעשו בו, והשראת השכינה שהיתה בתוכו, גרמו לעליה רוחנית בעבודת ה', וכל אלה נחגו את החיות והאפשרות להתקרב להשי"ת.

גודל האפשרות להתקרב לעבודת השי"ת ע"י ביהמ"ק מבואר בכמה מקומות. חז"ל אמרו (ילקוט שמעוני תהילים פמ"ח): "שפה גוף משוש כל הארץ אמר רבי יצחק שהיתה משמחת כל הארץ, אדם עובר עבירה ודואג ולב שח עליו ... עלה לירושלים והקריב קרבן ונסלח לו ויצא משם שמח" - שמחה היא תוצאה משלימות, אדם הנמצא בצער - חסר לו דבר מה ועל כך הוא מצטער. ירושלים שהיתה משוש כל הארץ היא הביאה שלימות, אדם לא לירושלים חסר - עבירה בידו ודואג בלבו, ויצא מירושלים שמח - שלימות עוד אמרו (תנחומא פ"ר פינחס אות יג): "אמר ר' יהודה בר סימון מעולם לא לן אדם בירושלים וכידו עון, כיצד תמיד של שחר מכפר על עוונות שנעשו בלילה ... תמיד של בין הערביים מכפר על עוונות שנעשו ביום".

5

בית המקדש היה המקום ששם שאפו ולמדו יראת שמים, יא בראש חושית את השראת השכינה ע"י עשרה ניסים שנעשו בו, וכמו שנאמר במעשר שני "למען תלמד ליראה את ה' אלוהיך כל הימים" (דברים יד, כג). יראת שמים זו רוממה וקירבה את האדם להקב"ה, וכמ"ש התוס' (כ"ב כא. ד"ה כי מציון לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יתח ליראת שמים וללמוד תורה. ואח"כ כשחזר כל אחד לביתו ועסק בתורתו, היו לו כבר את הכלים להתדבק בתורה - שהיא דביקות בהקב"ה.

6b Yirmiyahu - ch. 9

11 Which man is wise enough to understand this, and where is the man through whom the word of God has spoken that he may declare it? Why has the land perished, scorched like a desert so that no man passes by? 12 So God said. It is because they have forsaken my Torah which I set before them; they did not hearken to my voice, and they did not walk therein. 13 But

8

על היחס בין לימוד התורה שלא לשמה לבין שלא ברכו בתורה תחילה, וסיקו הב"ח לכאור: "ויאמר ה' על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם, ואמר תורת תורת אמת אשר נתתי במתנה" - עזיבת התורה היינו שלא הרגישו את הקשר בין התורה לנותן התורה - והמה עזבו את תורת ולא הלכו בה פירוש תחילת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה - באמצעות התורה האדם הולך ומתעלה ממדרגה למדרגה - "כדי שתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה, לא הלכו בה דהיינו לא הלכו בה לשמה, בשעה שבאו לפתח בעסק התורה ולבדוק לפניו ית' ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל כדי שיהיו דבקים בקדושתה ובשכינתו ית'" - פשטניים את ערך קדושת התורה שהיא המקשרת את ישראל עם הקב"ה, צריך להודות ולשבח על כך שהשי"ת נתן לנו את האפשרות להתקרב אליו, ולהתדבק בקדושתו ובשכינתו - "והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו, על אשר קדבנו לפני ה' סיני ונתן לנו את תורתו הקדושה, כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום, כדי שתתדבק נשמתנו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו".

ההשפעה היקרה לנו ביותר היא אפשרות דביקות נשמתנו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה, שהיא המביאה להוריד את השכינה בקרבנו, וזאת ע"י לימוד לשמה, דהיינו להתקרב באמצעות התורה אל הקב"ה, מתוך הכרת יקרות התורה שהיא כלי חמדתו של הקב"ה. אבל הם לא עסקו בתורה על דרך זה - "לא הלכו בה לעסוק ביד" לשמה כי בזה נעשו שנתלקה השכינה מן התחתונים ואז אבדה הארץ, נצתה כמדבר מבלי עובר כלומר נחרבה ונשארה חומרית מבלי עובר שם קדושת השכינה, כי נשתלקה השכינה לגמרי מן הארץ ועלתה לה למעלה".

Yet one who is insensitive to the gravity of the situation may himself be in grave spiritual trouble. But if one feels the exile

of the Shechinah in oneself, if one grieves over one's inability to come close to God, if one mourns over the destruction of the temple in his heart, so much so that he is moved to tears, then the Shechinah is already returning from its exile. Our Rabbis say, "Whoever mourns over Jerusalem merits to see its joy" (Ta'anit 30b). True mourning over the exile of the Shechinah is a sign of the slow healing of the wayward heart, and that is a cause for rejoicing now. "Weeping throughout the generations" is not a punishment; it is the sole remedy. Indeed the true purpose of all the anguish which God brings on us is to lead us to awareness of the loss of the temple in the heart... and this is the way to redemption.

100

לפי זה אפשר לומר הסבר נוסף בביאור הקשר בין עזובם את תורתם - לחורבן המקדש. "עזובם את תורתם" זה גופא גרם לחורבן המקדש, כי רוקנו את ביהמ"ק מתוכנו. שהרי תכליתו היתה לדומם את האדם ביראת שמים, ליצור "קישון אחד" ולחזקו בלימוד התורה, ומכיון שלא שאפו לקרבת ה', להתרבה בהקב"ה ע"י דביקות בתורה, אם כך לא היו זקוקים לכלי האמצעי - "קישון אחד" - בהכנה להתקשרות בהקב"ה ע"י התורה.

המהר"ל (נצח ישראל פ"ד) מבאר את יסודותיו של מקדש שני: "אכל מעלת מקדש שני היה מחמת ישראל עצמם" - מקדש שני לא שרחה בו השכינה, יסודו היה מחמת כלל ישראל, איתערותא דלתתא - "ודבר זה ברור כי ישראל הם מתאחדים ע"י ביהמ"ק, שהיה להם כהן אחד מוצב אחד ונאסר הכמות, שלא היה פרוד וחלוק בישראל" - עבודת בית המקדש איחדה את ישראל לעם אחד -

13

מהו המאחד את כנסת ישראל בעבודת ה' - בית המקדש. עיקר העבודה בביהמ"ק היתה עבודת ציבור; תמידים ומוספים, ואף הכפרה ביוהכ"פ עבור כל יחיד ויחיד, הוא מותנה בעבודת ציבור - כלל ישראל - של כהן גדול. את ענין איחוד כלל ישראל ע"י עבודת ביהמ"ק, מבאר הרמח"ל (דעת תבונות סי' קס עמ' קצו): "ואמנם עליו של הכבוד [שמים] נעשה מכה כל הנמצאות כולם למיניהם, כל אחד אחד לפי הפעולה המיוחדת לו, וזאת היתה כוונתו של הכהן בעשותו עבודת הקרבנות, בפרט בקרבן התמיד, שנא' בו (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי" ["לחמי" שהוא עיקר עבודת ביהמ"ק], שהוא מה שמקריבים לפניו ית' בכל יום ויום לתועלת כל הנמצאות כולם (כל ישראל) השתתפו בעבודת התמיד: הכהנים בעבודתם, לויים בשרים, וישראל במעמדם,

12

עם ישראל הוא חטיבה אחת מעצם יצירתו. "גוי אחד בארץ" פירושו - רק מיוחד מכלם, אלא מאוחד בתוכו, כחטיבה אחת - עבודת ה', כמו אה"ל על הפסוק "שבעים נפש" (שמות א, ה) למרות ריבוי האישיות כולם נשם אחד (ע"י ויק' ד, ו). עבודת ה' ניתנה לעם ישראל (לכל יחיד ויחיד) במסגרת כלל ישראל, כל אחד קיבל את חלקו המיוחד לו בתורה ועבודת ה', ומקיבוץ כולם כיחידה אחת מושלמת העבודה, לכן התורה ניתנה לעם ישראל רק כשהיו במצב של שלימות, במספר שישים ריבוא (ע"י מהר"ל גבורות ה' פ"ב, ובתפא" סופ"ז), ומאידך רק כשהיו כיחידה אחת, ויחן שם ישראל נגד ה' - כאיש אחד בלב אחד" (שמות יט, ב וברש"י).

14

מחפילים בכל יום "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך" (סופ"א דאבות), וצריך להבין מהו הקשר והשייכות בין שני חלקי הבקשה הללו, בנין ביהמ"ק - לחלק כל אחד בתורה? אמנם לפי דברינו יובן, ע"י איחוד כנסת ישראל באמצעות עבודת ביהמ"ק נעשה כל אחד - ע"י חלקו המיוחד לו - שותף בעבודת כנסת ישראל הכללית

וזהו בקשתנו, ע"י שיבנה ביהמ"ק, ונזכה לעבודת המקדש שתאחד את כנסת ישראל לעבודת ה' בשלימות, ע"י זה כל אחד יקבל את חלקו בתורה ועבודת ה'.

16

בית מקדש שני לא שרחה בו השכינה, יסודותיו הושחתו על אחדות כלל ישראל, אבל כאשר היה בהם שנאת חנם, נזרע הפירוד ביניהם, ולא התאחדו זה עם זה, ממילא לא היה יותר צורך בקיומו של ביהמ"ק, המאחד את כנסת ישראל לגוי אחד בארץ. חורבן ביהמ"ק לא היה כעונש על שנאת חנם, אלא ע"י חוסר אחדות כלל ישראל, בטלו יסודותיו, לא היה יותר זכות קיום לבית המקדש, שכאמור כל מעלתו היתה בזכות איתערותא דלתתא - אחדות כלל ישראל.

לְאֵה רָגוֹת וְרַחֵל הִיָּתָה יִפְתָּהָאָר
יִפְתָּה מְרָאָה:

רש"ם
ז' רבות, נאות, וזרע נעים, וכל ששים נאות לין כל גופה נרין
נתיק. וזעזוע שמחות לין רכות כלנות: יפת תואר, כמו
מחממה ומלחמה (ישעיה מד יז). דשות המוסר והמלח והספק והנתיים:
יפת מראה, לן ולחמם:

14 This is what God says: A voice is heard in Ramah, lamentation, and bitter weeping; Rachel is weeping for her children and refuses to be comforted for her children, because they are away.

15 This is what God says: Restrain your voice from weeping, and your eyes from tears; for your work will be rewarded, says God; and they will return from the land of the enemy. 16 There is hope for your future, says God, that your children will return to their own country.

2/ But hearing is opposite - it happens in the dark. Most importantly, what is heard is not heard at once: the elements of sound are heard in sequence, over time, and they must be assembled by the listener. Hearing is internal, what is heard depends on how the listener puts together, interprets, the elements of sound. One cannot hear all the syllables of a sentence, or even one word, together - the result would be noise. One must hear one syllable, by itself meaningless, then the next. By the time one hears the second syllable, the first has faded into memory. And when the third is heard, the second has faded. And so on. When the entire sentence is completed, the elements are combined within the listener and understood. A dark and subjective process indeed.

Living Inspired - R. Tatz

In order to understand this key concept, let us analyze hearing and seeing in the physical in order to perceive their higher meaning. Seeing happens in the light, what is seen is clear. In Hebrew "seeing", ראיא, is also "proof", ראיא - because what is seen is undeniable. Deeper than this, the elements of a scene are all perceived at once, seeing is an instant mode, all is present together. The scene is external, it is seen "outside" of oneself.

22

What is seen is proved. What is heard can be denied. In a world of seeing, only *emes*, truth, exists. In a world of hearing, *emuna*, faith, has a place.

The mystics explain that seeing is much higher than hearing; the next world is a world which is seen, in this world one must hear. The depth of this idea is that this is a world of process, of movement towards. In fact the name ארץ aretz, the land or the world, is based on רץ to run or move, whereas the name שמים shamayim, Heaven, is based on the word שם, meaning "there". The higher dimension is all "there", no "going towards" is possible there (relatively speaking) because that is the *tachlis*, that is *having arrived!* This world is all movement towards, the next is all goal; this world moves through time since it is all process, the next world is beyond time because all is one there.

25

closely what was said there. When Yaakov had his prophetic insight into the path of mashiach blocked, the brothers said "Shma Yisrael, Hashem Elokeinu, Hashem echad — Hear O Israel, Hashem our G-d, Hashem is One". There is a particular depth in the word "*shma* — hear". Hearing is the sense one must use when vision is blocked. In the darkness, when one cannot see, one must listen. Ever since then, we have been in darkness regarding mashiach's coming, and ever since then we have been declaring "Shma — Hear".

26

Let us go deeper. The word *shma* has another literal meaning: "gather together into one", as it states "*Va'yeshama Shaul es ha'am* — And Saul gathered the nation". That is remarkable — our statement of faith in Hashem's Oneness requires a "hearing" which is itself an act of generating unity.

28

And so "*Shma Yisrael*" is our creed; hearing correctly is our work. Seeing will be the reward. Free choice exists now — one is free to hear or not to hear. Free choice has no place in the higher world — when one sees one cannot deny.

29

We can apply this idea to illuminate another difficulty. At the same time that prophecy ended, the Men of the Great Assembly composed the *brachos*, the blessings which we utter still. They composed a blessing for almost every event imaginable, every food we taste. Why were formal *brachos*, blessings, not needed before that time? How did centuries of Jews live prior to that period without a *siddur* (prayer book)?

But understanding blessings correctly in the light of our principle helps: one of the functions of a *bracha* is to identify in our consciousness the source of that bounty, that privilege, that food of which we are about to partake. Before we eat we say, as it were, "Hashem, You are the source of this apple" ("*Baruch ata — Blessed are You*" really means "You are the source of this blessing", as the Nefesh Hachaim explains).

23

be accessible. "*V'ra'u kol basar yachdav ki pi Hashem diber* — And all flesh shall see together that Hashem's mouth has spoken". Surely it should state that all flesh shall *hear!* One does not see speech! But in that world of revelation, one certainly does. What is heard now will be seen then. (And even the "flesh", the lowest

24

Now sound is possible in this world, the world of time and process. But in the higher world *sound is not possible*, there is no time, no sequence of events one following the next; all is at once. The only modality possible there is seeing. And therefore, when Hashem brought His Presence into contact with the finite world, as it were, when this world was elevated to the level of the next at that indescribable moment at Sinai, only seeing was possible — the shofar sounds were seen! What an exhilaration of understanding the deeper wisdom provides!

27

Since prophecy ended, we must learn to hear even more deeply. Prophecy was revelation; in its place we have only the understanding of Torah. This is the secret of Talmud, the study of the Oral Law. Prophecy was clear, undeniable, experienced. In prophecy there is no "hava amina" and "maskana", no "first thought" which is discarded in favor of a more accurate "second thought" or conclusion. But that is exactly the way *gemara* works; wrong ideas are examined, ground down, refined, corrected or rejected. The only tools we have are the broken pieces of truth, the shards of revelation. And so we use those broken pieces to reconstruct reality.

Very significantly, we study Talmud *Bavli* most intensely. We use the very breakdown, the "*bavel*" element, to bring about its repair. We cannot see any longer, we must hear. Amazingly, the Zohar, the mystical source-work (and the Talmud *Yerushalmi*) when introducing an argument states "*ta chazi — Come and see*". But the Talmud *Bavli* always states "*ta shma — Come and hear!*"

30

When prophecy existed, the world was alive with the glow of prophecy. It is an error to think that the world was as it is now except that a few gifted individuals could predict the future; individuals who had prophecy could exist only in a world which had that energy flowing into it; in those generations the world was incandescent with revelation relative to the present. Every object in such a world spoke its message, it was a *d'var Hashem*; the dialogue between the world and the Jewish people was alive. Today an apple looks like an apple; then it glowed as a word of Hashem! One did not need to identify the source in the way which one must now, it was much more readily apparent. Today the darkness is so thick, the materialism so oppressive that one must identify Hashem as the source of each object and so we must make *brachos* on everything!

והוסיף עוד (בהגה"ה): "לזאת הרי כי ודאי עיקר ענין הקדש והמקדש ושריית שכנתו יתב' הוא האדם, שאם יתקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כולן ... אז הוא עצמו המקדש ממש, ובתוכו ה' ית"ש ... וכמאמרם ז"ל ושכנתו בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם".
כמו שעי' חטאינו בקלקול הפנימיות — בית המקדש העליון, הוא הגורם לחורבן בית המקדש החיצוני. כך גם כדי לזכות לבנין המקדש החיצוני, צריך קודם לבנות את בית המקדש העליון, פנימיות האדם בתוך לבבו. ואם לא זכינו עדיין לבנין בית המקדש, הרי הוא בעונותינו, קיים עדיין בתוכנו — חורבן בית המקדש הפנימי.

31

34a

"שמאי אומר ... הרי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" (אבות פ"א, אמר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל היינו מצפים שמאמר זה יאמר מפי הלל אפר"ה הרי אוהב שלום ורודף שלום, ולא מפי שמאי, שמידתו היא מידת אלא לומדים מכאן, שאפילו מידת הדין מחייבת את סבר פנים יפות, מה שאני חייב לתת לכל אחד, כי זה מגיע לו. על ידי סבר פנים חמורות צוכות אני עלול לצער בני אדם."

346

על המשנה הזו של אבות נאמר באבות דר"נ (ס"פ יג) "והווי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות, כיצד? מלמד שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם, ופניו כבוסים בארץ, מעלה עליו הכתוב כאילו לא נתן כלום. אבל המקבל חברו בסבר פנים יפות, אפילו לא נתן לו כלום, מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם".
וכל כך למה? כי עם סבר פנים יפות נתון אדם לחברו את לבו, ולזה זקוק חברו — לתשומת לב, המתנה היא רק ביטוי לשימת לב, שחשבתיו על חברי למה הוא זקוק, ומה יכול לשמחו. אבל בלי סבר פנים יפות מרוקנים את המתנה מתוכנה ועודה — "כאילו לא נתן כלום". מאידך גיסא — סבר פנים יפות היא המתנה הגדולה ביותר שאפשר להעניק לזולת — "כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם" — כי נותנים לו את לבו. (רבינו זצ"ל האריך בזה בדברים בקוני וידעת כי שלום אהלך פ"ד).

32

החן הסיבות שגרמו לחורבן המקדש, אם נחקן כראוי נזכה לבנין המקדש. נתקן כראוי את הנקודה הפנימית של חטאם — שהוא "עזוב את תורת", אפחיתו ללמוד תורה מתוך הרצון להתדבק בידעית רצונו שהיא דביקות, אזי נזכה ע"י כך לבנות מחדש את ה"קטון אחד", שישמש ככלי לראות שמים.

34a

השכינה, כביכול, מנועה מלהתגלות והרי היא בבחינת נוקבא ו"מלך אסור ברהטים". האדם הוא שצריך לשחרר את ה"מלכא קדישא" מאויקין, מההסתר, מעב העון, כדי שיאיר בזיוו את פני העולם. רבונו של העולם הוא כל יכול בכל, מרט לעניין התגלותו. בעניין גילוי הרי אנו, בני האדם, המשפיעים, ואילו השכינה היא, כביכול, המושפעת. כזה מובע העיקרון של הבחירה החופשית, כמאמרם: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות לז ע"ב). ומהי "יראת שמים" אם לא ראית שמים? ("יראה" ו"ירא" בלשון הקודש יש להם שורש אחד).

346

אינתי יש לאדם יראת כבוד כלפי רש"ע כאשר מרגיש בנוכחותו ומגלה אותו, כאשר האדם עצמו מתגלה. גילוי שכינה תלוי ומותנה באדם עצמו. יכול האדם, אם רצונו בכך, לבקשו ולמוצאו בכל תופעה, וזמן ומקום — בעלות השמש בשחר היום ובסקיעתה עם דמדומי ערב, בים ובצמח השדה, כוכבי ליל ובחול הים, כחן הספירה המקפת אותו ובתוכו עצמו. כאשר מגלה אדם מישראל את רבון העולם, היינו את השכינה, את המלכות, את הכלה — הרי הוא בבחינת "דוכרא" והיא בבחינת "נוקבא", ובכוח הגילוי הוא מתדבק בשכינה ומרבה קדושה בעולם.

35a

נבאר קצת את הענין. גורם עיקרי בהגברת כח המכונה המייצרת את תומאת העבירות שכנש היא מידת הגאווה — האנוכיות, שאדם חושב רק על עצמו, ורואה את כל הסובב אותו במבט האישי שלו, ולכן אינו יכול להבין את השני, וזה שורש המחלוקות והסכסוכים שבין בני אדם כי כל צד רואה את הענין לפי גישתו ורצונותיו האנוכיים, ומסיבה זו כועס על השני ואינו מוותר ומעביר על מידותיו. [מידה רעה זו חוצצת גם בין האדם להש"ת שהרי מחשיב את עצמו ואינו מתבטל כלפי הש"ת].
מאידך גיסא כאשר האדם מצמצם את האנוכיות שלו, ומתבונן על דבר במבט של השני, על ידי כך יכול הוא להצדיק ולפתח להבין [למדריגה זו של "להבין את השני" יכול וצריך כל אחד להגיע, שיכנס למבטו של השני ואז יבין אותו], וקל לו יותר לצמצם ואף לבטל את כעסו, כגון: העשיר כועס על העני המטרדו בבקשת עזרה, אך אילו היה מבטו על הבקשה במבטו של העני החושב בלבו הרי יש לעשיר כח הרבה, ומדוע לא יתנה אותו ג"כ ממה שחננו ה', בודאי היה העשיר מעביר על מידותיו.

36 Worldmark - R. Tatz

Within the Land, there are further levels: outside of Jerusalem, the level is not as elevated as it is within the city. Within Jerusalem, the Mishna states, no-one ever complained that his lodgings were too limited or confined, despite the fact that millions of pilgrims would flood into the city during the Festivals.

Within the city itself, again, there are higher levels: inside the precincts of the Temple, space begins to manifest in a way that is clearly above the natural — the Temple courtyard was packed with people on a Festival so that the crowd was pressed together tightly, and nevertheless when the time came to prostrate themselves, there was plenty of room. "They stand crowded, and bow with expanse."

34

The Temple courtyard is close to the center of holiness, close to the center of Creation, close to the site of meeting between physical and spiritual; and it therefore transcends the usual rules of space and place. And the sensitive ear will hear that this transcendence is revealed to human eyes when those humans engage in that which subjugates the physical to the spiritual: it is when the people bow that the dimension of space opens up and reveals more of its higher Source; while standing, while in that posture that emphasizes human independence, the people are pressed together; but when they are prostrated, in that posture that manifests total annulment of independent pride and

acceptance of higher Authority, they are not crowded at all — space and the world melt away.

This place, in essence, is the place where all of physicality bows to its source. Here, the proper attitude is annulment of self, prostration before the Source of the world. The first time that the place of the Beis Hamikdash was revealed this was made apparent: when Avraham saw the place from afar he said "And I and the lad shall go there and bow down..."